

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Akademisekreterarens högtidstal

199:e högtidssammankomsten, 28 januari 2012

Åke Barklund

***”Många träd i skogen stå,
låt den stora yxan gå.
Ved skall far och mor nu få,
låt yxan gå.”***

Eders Majestäter, Ers Excellens, Herr minister, Fru landshövding, Fru preses, Kära övriga akademiledamöter och gäster – Dear friends of Agriculture and Forestry.

Det är den 28 januari idag, Karldagen – har den äran, Ers Majestät!

Jag inledde med den på sin tid mycket populära barnvisan ”Lille skogshuggaren” vilken illustrerar vår skrift ”Barnen, skogen och skolan, om skolbarnens plantering av skog i Sverige 1880–1960”. Visan ger en god bild av skogens folkliga betydelse för 100 år sedan. Därmed sätter jag ramen för mitt anförande och det blir ... Skogen.

Låt mig från början slå an en optimistisk tonart globalt och konstatera att världen går framåt. Barnadödligheten sjunker radikalt, läskunnigheten ökar, födelsetalen minskar i land efter land – mer än hälften av jordens befolkning lever idag i länder där det föds två eller färre barn per kvinna, krigen blir färre och land efter land vrider sig ur fattigdomen, främst genom att jordbruket och skogsbruket utvecklas. När vi sköter markerna på rätt sätt blir våra växter sanna evighetsmaskiner som producerar och producerar och producerar...

Det finns många marktyper i världen med ganska skilda egenskaper. Jordarna betar sig olika, tål påfrestningar olika och kräver olika skötsel. Det finns inga blåkopior för lantbruk som stämmer överallt. 10% av världens marker är mycket bergiga med tunna jordlager. 12% är ständigt frusen mark, permafrost. 23 % är alltför torra för odling och 10 % är för blöta. 25 % är mycket näringsfattiga. Men resterande 20 %, alltså 3000 miljoner hektar, är klart lämpade för odling – av någonting. Frågan är *vad* som skall odlas?

Akademien ordnade förra året några seminarier om de fyra F:en: Food, Fodder, Fuel or Fibre. Och svaret blev förstås ”både och”, om man kan säga så om fyra alternativ. Men oavsett om odling för mat, foder, bränsle eller fiber skall regleras på något administrativt vis eller om konkurrensen skall avgöra, så är ökad produktivitet viktigt. Sorter kan och borde utvecklas så precist och effektivt som möjligt och lagom mängd gödsel kan och borde tillföras beroende på vad marken saknar och grödan behöver – vare sig gödseln är grön, brun eller vit. Forskning och utveckling har fört oss långt i jämförelse med naturtillståndet och den utvecklingen drivs naturligtvis vidare. Innan jordbruket uppfanns tog det en person två veckor att samla ihop 50 kilo gräsfrö på en hektar mark för att koka en ganska så besk gröt. Dagens svenska bönder skördar 150 gånger mer per odlad hektar än vad den vilda växtligheten skulle ha gett, det tar en halvtimme och gröten blir inte besk.

Lika drastiska siffror som på åkrarna finns inte på skogssidan men utvecklingen är ändå hisnande när det gäller skogsprodukter. Kända användningsområden dominerar ännu, viktigast är förstås sågtimret som ger ägaren 70 % av skogsnettot följt av massaved och energisortiment. Till detta kommer nu rader av nya konkurrenskraftiga produkter ur bioraffinaderierna, vilket preses också framhåll; flytande bränslen av olika slag till motorer och biologiska fibrer som direkt utmanar andra tyger – det här kommer vi att få höra mera om, det är jag säker på!

Nere i entrén till akademiens hus på Drottninggatan anslår vi dagens möten. Förra året hölls 179 planeringsträffar av olika kaliber, vilka resulterade i 9 ordinarie sammankomster och 74 andra möten och boksläpp. I fjol ordnade vi också filmpremiären ”Mandelblom, Kattfot och blå Viol”, om biologisk mångfald.

De vanligaste ämnena 2011 vid våra möten var Mat (7), Arbetskraftsfrågor (6), Landskapsfrågor (4) och Fiske/fiskodling (3). År 2010 dominerades av Mat, Den svenska skogsmodellen, Djurvälstånd och Klimatet.

Vår gamla www.ksla.se skrotades förra året och en modern hemsida utvecklades vilket tydligt har ökat våra kontakter. Det 20-tal webbsändningar vi genomförde under 2011 sågs av i genomsnitt 55 personer i realtid.

Fjolårets tema den 28 januari var ”Matlandet Sverige” då måltidsforskaren Richard Tellström suveränt ”fabulerade” under rubriken ”Från landet Brunsås till Matlandet Sverige”. De åtta övriga sammankomsterna i fjol kallade vi:

- Vem skall köra traktorn?
- Den högre skogliga utbildningen i Sverige.
- Varför gör Ni inte som vi säger? Retorisk fråga från forskarna.
- Vårexkursion till Nordens Ark.
- Bravikens sågverk, vassast i Norden.
- Grön ekonomi.
- Lantbrukets konkurrenskraft.
- Åren som gått – året som kommer.

Liksom inför forskningspropositionerna 2004 och 2008 inbjöd akademien förra året intressenterna i de gröna näringarna att tillsammans med oss söka påverka 2012 års forsknings- och innovationsproposition. Tjugofyra gröna systerorganisationer hörsammade inbjudan och gemen-

samt ingav vi i november förslaget ”En biobaserad ekonomi för bärkraftig samhällsutveckling”. Där ges många läckra förslag att satsa på, så här i andra decenniet av biologins århundrade:

- Anpassningar och åtgärder mot klimatförändringar.
- En biobaserad ekonomi.
- Livsmedelsförsörjning och säkerhet.
- Människors och djurs hälsa.

I höstas ordnade vi tillsammans med Kungsfenan och Norges Exportutvalg för fisk ett seminarium om minimerade bifångster – där Danmarks, Norges och Sveriges fiskeriministrar enades om och undertecknade ett avtal gällande stopp för dumpning av fångad, men icke önskad, fisk i Skagerrak, ”discards” på EU-språk. ”Ett fantastiskt genombrott i vår fiskeripolitik”, sade EU-kommissionären Madame Damanaki som var med och hurrade.

Tre av våra kommittéer gjorde veckolånga besök i USA förra året med separata program. Vid sammankomsten i mars kommer vi att diskutera våra intryck under rubrik ”KSLA goes west”. Själv deltog jag i skogsresan i fyra sydstater där bland annat besöket vid världens största träpelletsfabrik i Cottondale tydligt illustrerade kraften i europeisk energipolitik. 100 % av produktionen skeppas nämligen till Europa och det är lönsamt!

Vårt sekretariat för skogliga internationella frågor, SIFI, finansierat av akademien, lantbruksuniversitetet och landsbygdsdepartementet, kom igång ordentligt under förra året. En extern genomlysning gjordes av verksamheten som befanns förbluffande effektiv. I år tillkommer WWF som delfinansiär, bra! Inför 2013 söker vi nu främst i regeringskansliet stabil finansiering för fortsatt utveckling av SIFI. Vi har bland annat ett mycket spännande samarbete på gång med Finland för att öka våra länders skogliga internationella kompetens.

Luftens koldioxidhalt ökar med några PPM varje år beroende främst på eldning av fossila bränslen, men avskogningen främst i tropikerna betyder också en hel del. Det föreslås därför i FN-systemet att rika länder skall betala fattiga länder för att inte avverka skog. Det kallas ”Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation” REDD. Kan man tänka på ett annat vis?

Ja, det kan man och det vidareutvecklade REDD + eller t.o.m. ++ öppnar upp för det. Så har tankesmedjan World Resources Institute med partners tagit fram en karta över tidigare avverkade skogsmarker som inte har någon effektiv användning idag – det rör sig om nästan

2 000 miljoner hektar runt om i världen. Stor del av de arealerna skulle kunna beskogas igen! WRI och vårt SIFI utvecklar nu tanken på att göra ”Forest and Landscape restoration” till en svensk hjärtesak. Vi tror att *aktiv* plantering av träd på idag skoglösa marker avsevärt kan öka kolbindningen i jorden och i träden på arealer med förhållandevis små konflikter om markanvändningen.

Fru preses harangerade nyss i sitt tal landsbygdsministern för initiativet ”Skogsriket”, bra där. Uppdraget är snarlikt vår akademis ändamål och när det gäller Skogsrikets fjärde gren ”Sverige i världen” erbjuder jag på stående fot tankesmedjan SIFI, det ser nämligen ut som om ministern har lånat SIFI-konceptet rakt av.

Vår enhet för agrar- och skogshistoria, ANH, höll under året flera boksläpp. Fyra av dem i olika landsändar, gällde skriften "Mitt emellan virkesintressen", en nästan ömsint beskrivning av virkesmätningen i vårt land, okänd för många men kolossalt viktig som underlag för virkesaffärer och logistikplanering. ANH:s elektroniska månadsbrev Freja når 2 500 prenumeranter och beskriver resurserna och verksamheten vid norra Europas förnämsta forskningsbibliotek för de gröna näringarnas historia.

Vi släppte under förra året också akademiens hittills mest magnifika böcker "Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan 1900" i form av en atlas och en antologi. Det är en uppföljning av praktverket "Sveriges jordbruk vid 1900-talets början". Tack landsbygdsministern för ett excellent företal, tack Sveriges Nationalatlas för gott samarbete och tack stiftelserna Moritz Fraenchel och Marcus och Amalia Wallenberg för finansieringen! Vi lät översätta bägge böckerna till engelska och sände 700 bokpaket á 3.2 kilo ut i världen. Ett 50-tal "tack-för-två-fantastiska-böcker-brev" har kommit tillbaka. Jag citerar ett av dem: "The books are very impressive. I have placed these books in my home library and I will use them in my future research. They are simply a role model for the world". Sincerely .... / Elinor Ostrom.

Mary Francke Gustafsons donation Barksätter i Sörmland och A.W. Bergstens donation Enaforsholm i västra Jämtland utvecklas. På Barksätter växer skogen så det knakar, vi sålde några rotposter till riktigt bra priser i fjol och den nyanlagda ädelparken med alla svenska 13 ädla lövträd slag artar sig bra. På Risön i sjön Viren har vi röjt fram ekarna för att erbjuda ett fint strövområde för Katrineholmarna och andra. I vår bygger vi en ny gångbro ut till ön.

Fjällgården Enaforsholm är rustad till läcker pensionsstandard. Där satsar vi nu i sommar på fjällträdgården för att inspirera till odling i växtzon 8, tätt nedanför trädgränsen. Hjärtligt välkomna till Enaforsholm, ledamöter och icke ledamöter, för skidåkning, vandringar, jakt och fiske.

Verksamheten i vår akademi bygger på två fundament. Dels och allra viktigast initierade ledamöter som kommer med uppslagen till vad vi skall arbeta med och som sedan volontärt bidrar i planering och genomförande tillsammans oss 15 anställda; dels avkastningen från våra 40-tal donationer som vi har fått under årens lopp alltsedan 1812 års grundfond.

Det är nu med ödmjukhet, glädje och stolthet som jag kan berätta att vi just i dagarna genom ett testamente fått förtroendet att förvalta "Ulla och Birger Håstadius stiftelse för främjande av forskning och utveckling inom växtområdet". Birger var akademiledamot och ivrade starkt för växtforskningen. Vi tar tacksamt emot 7 miljoner kronor som vi kommer att förvalta efter bästa förmåga. Tack Ulla och Birger!

Det är sådana här donationer som möjliggör våra dynamiska och utmanande möten mellan teoretiker och praktiker i arbetet med att utveckla de gröna näringarna. Genomsnittsåldern för våra stiftelser är 56 år och det vanligaste och tydligaste ändamålet är – jordbruk. Det är naturligtvis ett mycket viktigt ändamål, men världen förändras. Förutom jord- och skogsbruk kommer "nya" aktiviteter efterhand in i vår verksamhet som fiske, vattenbruk, rennäring, jakt- och friluftsliv, rehabilitering, turism, nutrition, vatten, bioenergi, landskapsfrågor, landsbygdsfrågor o s v, utan tydlig finansiering i någon stiftelse. För att bredda finansieringen och kraftfullare kunna arbeta inom dessa nya områden har vi nyligen inrättat ett särskilt Finansierings- och Donations-Råd att under tre år på kollegiets uppdrag resa nya resurser. Det första konkreta är att inför vårt 200-årsjubileum nästa år etablera samlingsstiftelsen, "KSLA 200 år", där vi välkomnar kontakt och

samröre med personer och företag som vill stödja KSLA:s oberoende och viktiga arbete! Vi går inom kort ut med uppropet ”KSLA 200 år”, håll utkik!

Fru preses. Detta är min 6:e och sista sekreterarrapport om akademiens verksamhet för just gången år. Vid halvårsskiftet lämnar jag över till en ny akademisekreterare, rekryteringen startar i nästa vecka. Det är en stor tillfredsställelse att få leda arbetet i Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, jag har roligt varje dag så det kommer att bli lite sorgligt att lämna Anette, Gun, Keiko, Bosse, Per E., Stefan, Fredrik, Lars, Jimmy, Ylva, Eva, Helle, Magnus, Roland och Per Th.

Samarbetet med presidierna, först Mårten Carlsson och Jan-Åke Lundén, sedan med Sara von Arnold och Åke Bruce och om en liten stund med Kerstin Niblaeus och Bo Andersson, kallar jag mycket gott.

I min intresseanmälan om sekreterarjobbet till preses Mårten Carlsson i februari 2006 skrev jag: ”Att få vara med och tämja, tygla och tolka korsdraget mellan erfarenhet, forskning, utbildning, administration och policy i den gröna sektorn genom arbete i akademien är ett privilegium.” Vår särklassiga tillgång – ledamöterna är fantastiska att få möta, jobba tillsammans med och lära av.

Jag måste få berätta ett härligt minne från sammankomsten den 8 mars 2007, internationella kvinnodagen, jag minns det så tydligt. Överläggningsämnet var ”Fogelstagruppern, verklighet, framtidsvision eller drömtillvaro?” En teatergrupp från Sörmland spelade upp ett drama om Elisabeth Tamm och hennes fantastiska verksamhet med och bland kvinnor. De gjorde det mycket bra när det gällde Medborgarskolan på Fogelsta som fram till 1954 stödde kvinnligt ledarskap, men sedan blandade dramagruppern ihop tid och teknik lite grand när man beskrev den moderna mjölkningens införande på Fogelsta. ”Nja, så här var det nog”, sa ledamoten salig Ove Samuelsson och förklarade läget: ”det var nämligen jag som levererade utrustningen”. Varpå ledamoten Henrik Lovén lade till ”ja, och Gustaf Liljenqrantz från Fogelsta gick elev hos mig på Sätuna 1960/61, han blev senare agronom.” Vi hade bästa kompetens med oss i lokalen och allt reddes upp.

*Många träd i skogen stå,
låt den stora yxan gå!
Ved skall far och mor nu få,
låt yxan gå!*

*Såga, såga långa drag,
det var rätt, hugg duktigt tag!
Bråttom hava vi idag,
hugg duktigt tag!*

*När se'n brasan är igång,
under vinterkvällen lång.
Sjunga vi vår glada sång,
ja, kvällen lång!*